

Логвиненко А. М.

група 351.1

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доцент Козлова В. В.

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ДИСКУРСУ

Дослідження явища «дискурс» займає важливе місце у сучасній лінгвістиці. Поняття «дискурс» з одного боку, універсальне і, залежно від розуміння, підходить для позначення різних мовних феноменів, а з іншого боку – нелегко піддається тлумаченню через свій всеосяжний характер. В. І. Карасик визначає дискурс як «текст, занурений у ситуацію спілкування» [3], і розглядає його тлумачення в межах різних напрямків лінгвістики: прагмалінгвістики, психолінгвістики, лінгвостилістичного аналізу, структурно-лінгвістичного опису, лінгвокультурного вивчення, соціолінгвістики та ін.

За твердженням Д. Кристала термін «дискурс» використовується для позначення поширеного мовленнєвого відрізка більшого, ніж речення як набір фрагментів, які складають будь-яку мовленнєву подію [6, с. 148]. Дискурс можна розглядати як поведінкову одиницю, що має пре-теоретичний статус у лінгвістиці. Тобто, це набір мовних фрагментів, які становлять будь-яку мовленнєву подію. Наприклад, це може бути розмова, жарт, проповідь, інтерв'ю.

На сьогодні вчені розрізняють різні типи дискурсів, як правило – за видами діяльності людини, у рамках яких вона користується мовою та створює об'єднані спільними рисами тексти. Так, виокремлюють політичний, педагогічний, юридичний, релігійний та інші типи дискурсів. Існує дискурс кіно та дискурс художньої літератури, дитячий та молодіжний дискурси тощо. У цьому дослідженні нашу увагу привертає науково-популярний дискурс.

Дослідники явища науково-популярного дискурсу вказують, що він є сукупністю текстів, що поєднують у собі ознаки наївної та наукової картин світу. Ю. В. Рудова зазначає, що на відміну від наукового мислення, наївна картина світу виникає випадково та часто обумовлена спостереженнями та емпірією. На думку дослідниці, картина світу, типова для уявлення будь-якої звичайної людини, є наївною, вона відмінна від наукової. Тим не менш, «наївна» не означає «примітивна», оскільки саме наївна картина та її смисли стали базою та точкою відліку для створення наукової картини світу [5, с. 106]. Відповідно, науково-популярний дискурс об'єднує у собі наївний погляд на світ та науковий підхід до осмислення цього світу. З одного боку, він транслює міжнародне універсальне наукове знання, з іншого – вдається до індивідуальних у кожній мові мовних засобів.

Інша важлива пара суміжних понять – це науковий та науково-популярний стилі. Традиційно науково-популярний стиль прийнято вважати підстилем наукового. Однак, на сьогодні серед дослідників все ще відсутня єдність щодо того, чи є науково-популярний стиль мови самостійним або ж одним із видів наукового дискурсу. На думку А. С. Безсонової, складність у визначенні стилістичного статусу науково-популярного тексту значною мірою обумовлена двома факторами:

1) науково-популярна література представлена різними жанрами: книга, стаття, інтерв'ю тощо;

2) комунікативно-прагматичні параметри, що впливають стилістичний спосіб презентації даних текстів, також дуже різноманітні. Наприклад, адресат науково-популярного тексту може бути диференційований за різними критеріями: за освітнім рівнем, за віком, за можливостями сприйняття наукових знань і цілей їх отримання і т.д., і ця обставина, безумовно, впливатиме на спосіб викладу інформації [2, с. 103].

Звертаючись до думки зарубіжних дослідників, важливо згадати роботу С. Перро. Так, дослідниця зазначає, що визначення «науково-популярний» можна застосувати до всіх робіт, написаних у формі популяризації науки. Науково-популярні роботи публікуються в книгах, а також у інших, менших за обсягом джерелах, включаючи газетні та журнальні статті та есе, а також онлайн форуми. Під терміном «популяризація науки» автор розуміє тексти, що стосуються наукової комунікації та адресовані нефакхівцям [7, с. 14-15].

Н. В. Кириченко дає таке тлумачення поняття «науково-популярний підстиль»: «один із стилістико-мовленневих різновидів наукового функціонального стилю, що виділяється на підставі реалізації додаткових завдань комунікації – необхідності «перекладу» спеціальної наукової інформації мовою неспеціального знання, а саме – завдань популяризації наукових знань для широкої аудиторії» [4, с. 67]. І. І. Баранова визначає науково-популярний текст як текст, що викладає наукові відомості для нефакхівця в даній галузі знання та реалізує комунікативну установку на задоволення пізнавального інтересу адресата» [1, с. 37].

А. С. Безсонова стверджує, що науково-популярний дискурс може бути представлений як сукупність текстів властивих одній сфері спілкування, з урахуванням екстралінгвістичних факторів, адресантно-адресатної взаємодії, комунікативних установок. На думку вченої, безперечним аргументом дослідників, які відстоюють право існування науково-популярного дискурсу як самостійного утворення без прив'язки до наукового дискурсу, є яскраво виражена антропоцентричність, безумовна націленість на адресата [2, с. 105].

Таким чином, аналіз лінгвістичних джерел показав, що на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки проводяться різнопланові дослідження в галузі науково-популярного дискурсу, однак все ще відсутня одностайна позиція вчених як щодо визначення науково-популярного дискурсу, так і щодо його місця у системі мовних стилів. Зокрема, дискусійним залишається питання співвідношення науково-популярного та наукового стилів та, відповідно, й дискурсів. Спираючись на існуючі на сьогодні визначення поняття науково-популярного дискурсу, трактуємо це поняття як сукупність текстів, що стосуються наукової комунікації та при цьому адресовані нефакхівцям, втілюючи у собі одночасно наукову та наївну картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова И. И. Функциональные особенности научно-популярных текстов: на материале подъязыка физики: дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1995. 183 с.
2. Безсонова А. С. Поняття «науково-популярний дискурс» в лінгвістичній літературі. Лінгвістичний вісник. 2016. Вип. 5. С. 102-110.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
4. Кириченко Н. В. Роль метафоры в организации текстовой структуры научно-популярного произведения. Функционально-стилистический аспект различных типов текста: Межвуз. сб. науч. тр. Пермь, 1991. С. 64-73
5. Рудова Ю. В. Осмысление анатомии и физиологии человека в наивной и научной картинах мира. Известия ВГПУ. 2015. № 1. С. 106-110.
6. Crystal D. Dictionary of Linguistics and Phonetics: 6th Edition. Cambridge: John Wiley & Sons, 2011. 529 p.
7. Perrault S. Communicating Popular Science: From Deficit to Democracy. Palgrave Macmillan, 2013. 201 p.